

Կը հրատարակուի Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը : Տարեկան գինն է մէկ յիսու Օսմանական Լիւրէնք : Փարա արժեք : Նամակ կամ
n եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Առ Մ. Գափամանեան Կ. պոլիս , Չազմագըրլար , Կոնստանդնուպոլիս 47 , Տեղեկեան տարաւոր :

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 169

1884

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒԼԻՍ

Ա. Զ. Դ.

Լոյսը մինչեւ հիմա ձեռքէ 40 փարայ
կը ծախուէր . սակայն ժամանակիս դառն
անձկութիւնը դիտել տալով մեզ՝ խնդ-
րեցին յատկապէս որպէս զի Մասիսի եւ
Մանդուկի նման մեք եւս կէս առ կէս
զեղչեմք դինը :

Թերթիս պարունակութիւնն առաջնոյն
վրայ կրկինն աւելցնելով՝ բաւական մեծ
զոհողութիւններ բրինք արդէն :

Այսքան դժուարին զոհողութեանց
վրայ կուգամք մեր կողմէ նոր եւ մեր
կարողութեանն շատ աւելի զոհողութիւն
մ'ալ ընել , հետեւելով բարեկամաց խրա-
տուցն եւ յորդորանացը :

Ուստի այսօրուքնէ Լոյսի գինը 20 փա-
րայի կ'իջեցնեմք , յուսալով որ մեր սոյն
ծանր զոհողութիւնն ըստ արժանւոյն կը
գնահատի ժողովուրդեան կողմէ :

Բաժանորդագիրն առ այժմ նոյն պի-
տի պահեմք . իսկ եթէ մեր սոյն փորձն
յաջողութիւն գտնէ , այն ատեն բաժա-
նորդագիրն վրայ պիտի կրնամք կարե-
ւոր փոփոխութիւն մ'ընել :

Լոյսն եթէ գէթ 500 օրինակ սպառի
ձեռքէ , Միացեալ , Արուեստասէր , Խի-
զանու Ուսումնասիրաց , Ասիական , Ազ-
գանուէր եւ Գալոցասէր ընկերութիւն-
ներուն ամսական մէյմէկ նպաստ պիտի
նուիրեմք մեր կարողութեան չափովը :

Մեր սոյն խոստումը ճշգիւ կատարե-
լու մասին կրնան գրաւական մը լինիլ
յիշեալ կըթական ընկերութեանց արդէն
մեր բրած նուէրները , զորս շնորհակա-
լութեամբ հռչակեցին նոյն ազգանուէր
ընկերութիւնք :

Արդ , կըսպասեմք տեսնել թէ մեր
սոյն ձեռնարկն ինչ ընդունելութիւն պի-
տի գտնէ :

→→→→→

ԱՌԺՈՂՈՎՈՒՐԻՆ

Ժողովուրդ . — Ազգանուէր Ս. Պատ-
րիարք Զօր հրաժարականը չ'ընդունուե-
լու մասին բաղմաստորագիր հանրագոր-
ծիւններով կամք եւ հաճութիւն կը
յայտնեն :

Գու այդ վարմունքը շատ լաւ է :

Այդ վարմունքով կ'ուզես հաստատել
թէ Ն . Սրբազնութեան ազգասիրական
ջանքերը կը գնահատես եւ չես ուզեր
զատուիլ Անկէ՝ Որ հասարակաց Հայր ե-
ղած է :

Ազնիւ բաղձանացդ սոյն արտայայ-
տութիւնն ապացոյց է թէ դու կենդա-
նութենէ զուրկ չես երբէք :

Բայց ներէ ինձ ըսելու , ժողովուրդ ,
թէ քու կենդանութիւնը պէտք չէ որ
միայն բարոյական միջոցներով հաստա-
տես :

Ն . Սրբազնութեան ազգասիրական
ջանից իրականացումը կուզես տեսնել .
այլ պէտք է համոզուիլ նաեւ թէ ամեն
լաւագոյն վայելք առանց զոհողութեան
չ'լինիր երբէք :

Նիւթական օժանդակութիւն , նիւ-
թական զոհողութիւն ալ հարկաւոր է :

Լաւագոյն բաղձանաց միջոցը միայն
բարոյական համակրութիւնը չէ :

Միայն բարոյական համակրութիւնը
պղտորական է :

Սիրելի գեղեցիկը , տենջալ բարւոյն ,
եւ փափաքիլ լաւագունին , մարդուս հա-
մար բնական բաղձանքներ են :

Բայց միթէ բաւական է կարծել թէ
մարդ բաղձալով միայն իրնայ իր նպա-
տակին հասնիլ . — ո՛չ երբէք :

Ուստի դու , ժողովուրդ , դու որ Ս.
Պատրիարքին հրաժարիլ չես ուզեր եր-
բէք , պէտք է որ դու ալ քու կարո-
ղութեան չափով օժանդակես իրեն , եւ
նմա այնպիսի դիւրութիւններ ու միջոց-
ներ մատակարարես , որով կարենայ շունչ
առնուլ , ոգևորիլ եւ իր պատրաստած
մեքենան դիւրութեամբ յառաջ վարել :

Մեր եղբայրացիութիւնն է , խօսող ազգ-
այրութիւնը նշանակութիւնն չէ :

→→→→→

ՕԾՄԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏ

Ինչպէս որ ծանուցեր էինք , մեր պատ-
ուարժան հոռովական տղայնոց նորընտիր
Պատրիարք — Կոթուղիկոսին օժանդակ
հանդէսը կիրակի օրը մեծ չքով կատարեցաւ Ղա-
լաթի Յ. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ , ուր ամեն
կարգէ , սեռէ եւ աստիճանէ խուռն բաղմուն-
թիւն մը հանդիսատես կը գտնուէր :

Օժանդակ հանդէսն Հայկական ծխի եւ արա-
րողութեան համաձայն կատարեցաւ :

Օժանդակ հանդէսն եւ Ս. Պատրիարքի արա-
րողութիւնը գրեթէ 3 ժամու չափ տեւեց :

Եկեղեցւոյ մէջ բարեկարգութիւնը նշանա-
կութեան արժանի էր :

Օժանդակ հանդէսէն ետեւ Պատրիարքն սկըս-
աւ , զոր մատոյց ինքն Ս. Պատրիարք — Կա-
թողիկոսը , շրջապատեալ արքեպիսկոպոսներէ
եպիսկոպոսներէ եւ բազմաթիւ քահանայներէ :

Ճամբրդութեան աւարտելէ յետոյ՝ ամբողջ
եկեղեցական դասն եւ համայն պատուաւոր
ազգայինք վեր ելան ի Պատրիարքարան եւ
խորին մեծարանօք շնորհաւորեցին զՆ. Բարձ-
րութիւնն , որ խիստ ընտիր բանախօսու-
թեամբ մը իւր հիմնադիրը բացատրեց :

Ն. Բարձրութեան խօսքերը մեծ կ'իյն ունին ,
որք արդիւնք են անշուշտ իւր բարձր հմտու-
թեանը , վսեմ գաղափարացն , իմաստուն փոր-
ձառութեանն եւ անօրինակ արժանեացը :

Կը ցաւիմք որ տեղերնուս անձկութեանը
պատճառաւ չեմք կրնար այսօր փոքր ի չա-
տէ գաղափար մը տալ Ն. Բարձրութեան
յոյժ գեղեցիկ բանախօսութեանը նկատմամբ :

Սակայն առաջին առթիւ պիտի խօսիմք ,
զի ժամանակիս ոգւոյն , պահանջմանն եւ ու-
րիչ ինչ ինչ նկատմամբ մեծ կարեւորութիւն
ունին իւր խօսքերն , որք բանաստեղծու-
թիւն չեն :

Ուստի պէտք եղածն յաջորդ թուով կը
գրեմք , եւ պէտք է որ գրեմք , զի աղագային
միութեան մեծ դործին իրականացմանն ի
սրտէ փափաքող եմք :

→→→→→

• , • Խմբագիր ,

Տեսնելով որ պարտաճանաչութեան զգա-
ցումը այն աստիճան արագաբայլ ընթանալու
վերայ է , որ Ազգին մշակները՝ որոց արժա-
նապատուութիւնը դեռ արթուն , եւ զգա-
ցուններն դեռ վառ են ծանրաբեռնութեան
ներքեւ շմնալու համար անօթի պահելն ա-
ռաքինութիւն , եւ այդ զգացում ու արթ-
նութիւն փտելէ ու ցնդելէ յետէ՝ նորա ցա-
մաք ու չոր դամբանի վերեւ մահարձանի ա-
հագին ծանրութիւն մը բեռնաւորելն արի-
ւութիւն եւ կամ վեհանձնութիւն կը համարի ,
վախնալով որ այդպիսի մի դժբաղդութիւն
մի գուցէ ինձ եւս պատահի մահուանէս զինի .
այժմէն յայտարարել պարտք կը համարիմ որ
կենդանութեանս անօթի մնալու թեթեւ
բաղքս կամ երջանկութիւնս չծանրաբեռնեն
գերեզմանիս վերայ , ուր չպիտի զգամ եր-
բէք , իմ արձանս առօրեայ հացս է , որ չու-
նիմ եւ անօթի եմ այսօր :

ՆԱՀԱՏԱԿ

ՀԱՅԸ ՀԱՅՈՒՆ ԴԵՄ

Ասկէ առաջ մեր մի յօդուածոյն մէջ իրաւամբըսած էինք թէ Հայն օտարին առջև ստորուկ՝ բայց իրենին դէմ առիւծ է:

Անոնք որ քիչ շատ հմուտ են ազգային կեանքի և սերտած են մանաւանդ գաւառացւոյն կեանքը, գիտեն և ցաւօք սրտի տեսած են որ երբ օտարն Հայուն դէմ յարձակելով՝ նորա կամ ինչքն յափշտակէ, կամ զինքը կողոպտէ, և կամ իւր կնոջ ու աղջկան պատիւը բռնաբարէ, իսկոյն կանացի քաջութեամբ կը զինի, այսինքն, ողբ ու կոծով և լալով ու վայնասունով օգը կը թընդացնէ, և վերջապէս՝ իւր դժբաղդութեան ձայնը Պատրիարքարան հասցնելով՝ ամեն պարտականութիւն կատարած կը համարի:

Այլ սակայն Հայն Հայուն առջև այսպէս չէ. այսինքն, ստորուկ չէ. քաջ է, աբի է, առիւծ է, և զարմանալով կըսեմք որ երբեք մըն կուղղէ իւր հարուածն այնպիսի մէկու մը դէմ, որ ճշմարիտ ժողովրդականութեան, անկեղծ ազգասիրութեան և կատարեալ անձնութեան վրէժն շատ աւելի ծոռայութիւններ և զոհողութիւններ ըրած է:

Այսպիսի արարքներ յաճախ տեսնելով ցաւ ի սիրտ եզրակացուցած եմք թէ՝ կամ ժողովուրդն անտարբեր է իր ճշմարիտ շահուցը, կամ ժողովրդական շահեր կան մեր մէջ և սակայն զայդ շահերը պաշտպանողներ ժողովուրդն իրենց պաշտպան չունին, և կամ, ժողովուրդն իւր ճշմարիտ շահուցն հաւատակ՝ կուղծ որ անպատճառ չողորթութիւն:

Մասնաւորեմք:
Խօսքերնիս յուլիս 2ի դէպքին վերայ է:
Այդ տխուր դէպքին հեղինակներն իրենց հարուածը մեր դէմ ալ ուղղելու քաջութիւնըն ունեցան:

Քաջ է. և սակայն չեմք գիտեր մեր ո՞ր մեղացն համար:

1875 թուականէն ի վեր Ազգ. Ժողովոյ մէջ պաշտօն կը վարեմք և 1880 թուականէն ի վեր գրական հրապարակին վրայ կը գտնուէինք: Այս երկու ասպարէզներուն վրայ չեմք յիշեր երբեք վայրկեան մը, ուր մեր խղճին և մեր ազգասիրական զգացմանց հաւատակ վարուած և կամ հակազգային շահեր պաշտպանած լինեմք:

Կրնայ թէ մէկն ասոր հակառակ ամենափոքրիկ կէտ մը հաստատել, պատրաստ եմք անտրտուն կըլլա մեր դատակնիքը:

Պատճառն ինչ է ուրեմն որ ժողովրդեան մաս մը ժամարիտ ժողովրդականի մը դէմ կեղծ և մեր երեսփոխանութիւնը չուզեր: Շատ մը խորհելէ ետեւ՝ վերջապէս մեր մտածութիւնը սա եզրակացութեան յանգեցաւ թէ՝ Մ. Գափամաճեանի յանցանքն Ազգ. Ժողովոյ մէջ խօսելէ զատ ուրիշ բան պէտք չէ որ լինի:

Ուստի որոշեցինք այսուհետեւ բնաւ չխօսիլ, և չխօսելու համար ալ Երեսփոխանութենէ հրաժարիլ:

ՀԱՅ ԿԻՆՆ

ԿԱՄ ԻԳԱՅԱՆ ՍԵՌԻՆ ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

Մեր սոյն յօդուածով, ինչպէս որ խոստացեր էինք, կուզեմք վերջին եզրակացութեան հասնիլ:

Ուստի, կըսեմք, Հայ—իգական սեռին պէտք չէ տալ այնպիսի դատարարական որ Հայ կնոջ կողմանն համաձայն չէ երբեք, որ ապագային մէջ նոր սերունդը մայրական կրթութեամբ պատրաստելու համար մօր մը ճշմարիտ պարտականութիւններն և տան տիկնոջ մը համար անհրաժեշտաբար պէտք եղածները չուսուցանէր, այլ այնպիսի ոգի և զգացումներ կը ներշնչէ նմա, որ ուրիշ բան չխորհիր, բայց միայն իւր զարգացմանը, պաշտանքը, սեթեւեթն ու վերջապէս այն ամեն բան որ կրնան կնոջ մը հաճելի թուիլ և սակայն նորա սիրտն ու հոգին չեն կրնար բարձրացնել և նորա զգացումները բարոյապէս աղնուացնել:

Ինչո՞ւ. — վասն զի գաղղիարէն գիտցող աղջիկ մը ձեռքը չառնուր չկարգար Ֆէնէօնի « աղջկանց դատարարականութիւն » և կամ Էմիլ Մարթէնի ընտանեաց մայրերու վրայ գրածն, այլ կը կարգայ ընդհանրապէս « Բոմանէ » ողբ դժբեցուցիչ են, և սակայն հարահանգիչ չեն երբեք, և երբեմն այնպիսի բժանէր կը կարգայ, որը ընթերցողին սիրտն ու բարոյականը կրնան խանգարել:

Հայ—իգական սեռին տրուած ներկայ դատարարականութիւնն՝ ինչպէս որ փորձով տեսնուած է, կնոջ մը սիրտն աւելի վիպասանական գաղափարներով կրթելու կը ծառայէ յաւէտ՝ քան թէ նորա ճշմարիտ փառքը, պարծանքն ու պարտականութիւնները կուսցնէ:

Արդ՝ ժողովրդեան միջին և ստորին կարգի ընտանեաց աղջիկ զաւակներուն համար լեզուագիտութիւն, դաշնակ, պար և ընդհանրապէս չեն, այլ պէտք է 1. Մայրենի լեզու, 2. Բարոյական դատարարականութիւն, 3. Թուաբանական պարզ հաշիւներ, 4. Պատմութիւն, 5. Առտինն տնտեսութիւն, այսինքն տուն կառավարել, կարել, ձեւել, կտրել, ձեռագործ, լուալ, մաքրել, պահպանել, կերակուր սպասարարել, և տան սէտքերն հոգալ:

Ասոնց հետ ամենահարկաւոր է որ գիտնայ իրն մը տանը խաղաղութիւնը պահպանել, ամուսնոյն հետ վարուիլ, տղայքը սնուցանել, կրթել և նոցա նախնական դատարարականութեանն հոգ տանիլ:

Առողջապահական գէթ պարզ սկզբունքներ սլ պէտք է որ գիտնայ, զի տղան առողջ վիճակի մէջ պահելու համար շատ հարկաւոր է:

Ուստի երբ կին մ'այս ամենը գիտնայ, արդէն խիստ շատ բան՝ մանաւանդ իրեն համար հարկ անհրաժեշտ եղածը գիտցած կը համարուի:

Հետեւաբար այս կարգի առարկայներ պէտք է լինին Հայ—իգական սեռին դատարարականութեան հիմունքը:

ՀԱՅ ԿԱՆԵՐՆ

Ժ.

Շաբաթ 166

Մշտ Ս. Կարապետի վանքն ալ խիստ փառաւոր անցեալ մը կը ներկայացնէ մեր աչացը: Նա տուած է աղղին խորհեանքներ, Սըրուանձտեանցներ և այլ արժանշնտիր եկեղեցականներ՝ որը աղղին յառաջդիմութեան ու զարգացման ձեւերնուններն ու Եկեղեցւոյ և Հայրենեաց անասան կացութեան ու վերակենդանութեան՝ յուսոյ խարխիւներն ու արժան է գովելի անձնութեան:

Ոչ որ կրնայ ուրանալ կարծեմք որ՝ խորհեանք Սըրազանի վանահայրութեան օրով Մշտ Ս. Կարապետի վանքը խիստ բարեկարգ ընթացից մէջ կը յարատեւէր և հանդերձեալ էր Աղղին ու Հայրենեաց փափաքներն իրականացնել. սակայն ինչպէս ամէն յառաջդիմական ձեռնարկներու առաջ մէկ մէկ խոչնդոտներ և փնտարներ պատուարներ կը կանգնին շատ անգամ, այսպէս ալ պարագաներն և աղղափնտս արգելքներ չթողին զինքն ազատ իւր գործունէութեան ասպարէզին մէջ: Մշտ վանուց այժմու վանահայր Մամբրէ Եսկիսկոպոս Մամիկոնեան՝ Պրոտո մէջ նախորդ վանահայրը զրպարտելով՝ հանդիսաւթս խոստացաւ վանքն բարեկարգելու և վարժարանն ու տաղարանն հաստատուն պահելու իսկ Մշտ մէջ իւր խոստմանն հակառակ՝ վանքին բարեկարգութիւնն զլիսովին եղծեց և եղած վարժարանն ալ գոցեց, Մամբրէ Սըրազան կըսեմք, որ խորհեանք Սըրազանի անկամաքն ձեռք բերած յաջողութեամբն՝ Աղղին մեծամեծ խոստումներ և յոյսեր տուաւ, և սակայն իւր այս ութամեայ պաշտօնավարութեան ընդարձակ ջրջանին մէջ ոչ միայն ուխտադրուծ գտնուեցաւ և այդ յոյսն աղղին վայելել չտուաւ, այլ ընդհակառակն ձախող ընթացից մէջ յարտեւելով, ծանր ամբաստանութիւններ հրաւիրեց իր վրայ: Ինչ արդիւնք ցուցուց Մամբրէ Սըրազան ութ տարիներէ ի վեր. ո՞ր մնացին իր այն մեծամեծ խոստումները: Վանք ոտք դրած օրէն սկսաւ իւր ապագան ապահովելու ջանալ և զարմանալի չզարի թուի ընթերցողաց, եթէ ըսեմք թէ՝ այսօր նա բաւական ընդարձակ վաճառականութիւն մը հաստատած է Մշտ մէջ իւր եղբորը ձեռք. այսօր նա առաւել իւր առեւտրական գործերովն կըբաղի, քան թէ վանքին հոգերովն ու պէտքերովն: Աղղ. Կեդր. իշխանութիւնն ալ ցաւալի է ըսել, կը քաջալերէ զայն իւր այս ձախող և անպանց ընթացից մէջ յարատեւելու, զի չսանձէր:

Յայտնի է որ Տարօնոյ աշխարհին ամբողջ հասոյթը՝ տարին չուրջ երկու հարիւր հազար ղուրուշի մօտ գումար մը՝ Ս. Կարապետի վանքը կը թափի և Առաջնորդին մի միայն հարսանեաց հրամանի հասոյթն թողուած է, այն ալ հասնողը կը յափշտակէ. իսկ ապօրինի պսակադրութիւնը բազմաթիւ են, որոց հրամաններն մասնաւոր վանուց վանահայրերն և խիստ շատ անգամ ալ Ս. Կարապետի վանուց շնորհունակ միաբաններն տուած են և կուտան գիւղերն նուիրակութեան ելած ժամանակին: Այս պատճառաւ ժամանակին Աղղ. Կեդր. վարչութիւնն որոշեց որ Ս. Կարապետի վանքն տարուէ տարի որոշեալ տուրը մը տայ Առաջնորդարանին, զի անկարելի էր առանց այս ընելու՝ առաջնորդ մը զրկել անդ, որովհետեւ երկրին ամբողջ աղղային և այլ զանազան գործերն առաջնորդարանի վրայ կը ծանանան, իսկ հասոյթներն գլխովին Ս. Կարապետի վանքն կը թափին:

Ամենախօքը գործ մը վանահօր գացած ժամանակ՝ առի Ս. Առաջնորդարանին կը վերաբերի ըսելով՝ Առաջնորդին վրայ կը զրկէ և սակայն առաջնորդին հաց չմնալով՝ երկրին գործերն ըստ օրինի չեն կրնար կարգադրիլ. մին անօթութենէ կը տառապի, իսկ միւսն կուռի և կը փքի: Ասի արդարութեան օրինաց և պարտուց և իրաւանց սկզբանց գլխովին հակառակ է: Եւ ահա այս պատճառաւ գըլխաւորապէս վանահօրը և առաջնորդաց մէջ

միշտ գտնուած իւր պակաս չէ և չպիտի ալ դադարի, քանի որ Ազգ. Կեդր. վարչական Խորհուրդը չփութայ այսպիսի կենսական խնդրոց մասին մի վերջնական տնօրէնութիւն ընել:

Ազգ. վարչութեան կրկին և կրկին հրամանագրաց վրայ Մամբրէ եպիսկոպոս ցարդ անտարբեր կը գտնուի և չուզեր որոշեալ տուրքերն վճարել առաջնորդարանին, առարկելով թէ վանքը կարողութիւն չունի: Ինչու կարողութիւն չունի վանքն. — ահա ճիշդ ասոր է որ մեր խելքն չհասնիր: Եթէ պիղծ և խարդախ ձեռներ վանուց գանձին չհազէին, այսօր վանքն այսպիսի տխուր կացութեան մը չմտնուէրէ զատ՝ բաւական մեծ դրամագլուխ մ'ալ պիտի ունենար ի պատրաստի, և քանի որ այժմ այնչափ հասոյթներովն ի միասին դարձեալ անբարեկարգ է և պարտքի տակ կը հեծէ՝ ըսել է որ վանքն ապիկար և կամ խարդախ տնտեսութեան մը մտնեալ է: Մեր այս ըսածին ճշմարտութիւնն ապացուցանելու համար չեմք վարանիր հետեւեալ հետաքրքրական դէպքն յառաջ բերել աստ:

Մամբրէ եպիսկոպոս ասկից գրեթէ չորս տարի առաջ Կեդր. վարչութեան 800 ոսկուոյ փոխառութեան մը հրաման կը խնդրէր Քիւրտերու մեծամեծաց սրտերն ընծայենք ռով ողբելու և վանքին անհրաժեշտ պիտոյ յիցն յատկացնելու համար. բայց երբ երկու չաբաթ յետոյ յիշեալ ազգասէր Սրբազանն Միաբանութեան ձեռք վանքէն կարտաքսուի, առանց կարմրելու՝ նոյն փոխառութեան համար ըրած խնդրին կը ժխտէ, և Ազգ. վարչութեան ալ կը խնդրէ միաբանութեան այլ ևս հրաման չտալ ամենեւին այս փոխառութիւնն կնքելու: Բայց միթէ այժմ վանքին այդ անհրաժեշտ ըսած պէտքերն չպիտի հոգացուին, քանի որ փոխառութեան հրաման մի տաք կըսէ, և կամ՝ դադունի և անխմանալի հրաշիւք կամ նորագիւտ հնարքով մը վանքն ևս յանկարծ հարստացա՞ւ մէկէն ի մէկ երկու չաբաթուան մէջ: Ինչ որ ալ ըլլայ, քանի որ Մամբրէ եպիս. միաբանութեան ձեռք վանքէն դուրս հանուած ըլլալուն համար փոխառութեան պէտքն կը ժխտէր այն ատեն, իրաւունք ունիմք հաւատարմութէ՝ Մամբրէ սրբազան առաւել իւր անհրաժեշտ պէտքոց յատկացնելու համար սոյն փոխառութիւնը ընել կուզէր, որովհետեւ ինքն վանքէն դուրս հանուելուն պէս՝ փոխառութեան պէտքն ալ դադարեցաւ. և կամ՝ Մամբրէ եպիսի. ներկայութիւնն էր վանքին ծանր և անտանելի պարտուց ենթարկուելուն պատճառն, և քանի որ նորա արտաքսմամբ վանքն 800 ոսկուոյ ծանր պարտքէ մը կազատի՝ հետեւաբար կրնայ միաբանութեան տուն սոյն յանդուգն ձեռնարկն թէեւ ապօրինի՝ բայց ճշմարիտ և իրաւացի փաստերով արդարանալ և այսպէս Մամբրէ եպիսկոպոսի վրայ փորձով հաստատութիւն և ճշմարտութիւն կը գտնէ իր սա խօսքերն թէ՛ « Չին ի ներս և առ դուրս ելլել զանիկ անխնայ ի քարս բաժնետանաց առնել », և ճշմարտիւ այսպէս լինելուն ալ բնաւ տարահուսիլ պէտք չէ կարծեմք:

Ճիւղ. Կ. Երանանէ

ՅԵՍՈՒԹԻՒՆԻ ԻՄ

Օրուան խնդրոց ամենէն մեծն ու նշանաւորն պէտք է նկատուի Ս. Պատրիարք Հօր հրաժարն: Հայկական Խորհրդարանը Յուլիս 2ին սոյն խնդրով դադարեցաւ. և երկար վի-

ճաբանութիւններէ յետոյ վերջապէս միաձայն հաւանութեամբ մերժեց հրաժարը: Ժողովոյ և ժողովրդեան համակրանաց ցոյցերն չքեղ տեսարան մը կը տային: Ամեն բերան ՆԵՐՍԷՍ կը կարդար, պատգամաւորութեամբ մը ժողովոյ և ժողովրդեան այսպէս լիաշուրթն ալելուին մատուցաւ Նորին բարձրաշնորհ Սրբազնութեան ի խոսքիւ: Ներսէս Պատրիարք որ իւր բազմափորձ տեսութիւններով դիտէր նաև այս անգամի խոտմանց արժէքն, վերջապէս թեքեց իւր այդ փորձառութենէ դոյացեալ հրաժարի պնդումն և խոնարհեցաւ դամ մի ևս գինքն պաշտող Հայ հանրութեան բաղձանաց առջեւ: Հրաժարեցուցիչ բուն պատճառներու նկատմամբ խոսուածներն բացարձակ եզրակացութիւն մը չունեցան դեռ և Պատրիարք Սրբազանի յարգելով պատգամաւորութեան ձայնը հրաժարականի յետ առումն վերջին ապացոյց մը ևս կարելի է համարել թէ Հայ հանրութիւնն ո՛ր աստիճան արիւթիւն սիրտի ունենայ իւր չոյլ խոտմաններն յարգելու մասին: Զամանակը առատածեռն է, ու կը հաստատէ ամեն բան:

Այս խղանակաւ, ու միայն այս չափով գուցէ շատեր համոզուած կը լինին թէ ինչն դիրք լուծուած է, և թէ Ս. Պատրիարքը այլևս չպիտի հրաժարի: սակայն մենք շատ դիւրաւ չպիտի կրնամք համաձայնել այս մասին, թէ իսկապէս խնդրը վերջացած է: Խնդիր մը յայնժամ կը վերջանայ երբ իւր պատճառներն կը բուժին լիովին:

Յաւալի է տեսնել որ միլիոնաւորներէ բաղկացեալ ազգ մը ներկայացնող մարմին մը չունի դեռ որոշ ոյժ մը որով կարող լինի իւր կոչման համեմատ արդիւնաւորել զինքն ընտրող ժողովրդեան բաղձանքներն: Խօսքով եղինձ (փրկաւ) չլինուիր, իւր ու բրինձ է հարկաւոր, ասէր մամիկ:

Հայկական Խորհրդարանը կամ երեսփոխան ժողովը որ զԱզգ. կը պատկերէ ողջոյն պէտք է ամենէն առաջ փոթ տանիլ Պատրիարք Սրբազանի հրաժարեցուցիչ պատճառներն բառնալու: Պատճառք՝ որ ոչ միայն Ս. Պատրիարքին, այլ և հանուր հայ բաղդին վերայ ծանրացած են Նուազ զարմանալի՝ չէր որ ոմանք երեսփոխանք՝ չէին ուզեր գիտնալ այն պատճառներն՝ որ ոյնչափ պարզ և բացորոշ պէտք է լինէին, մանաւանդ իրենց համար: Ինչ և է՝ դարձեալ Պ. երեսփոխանք զիտցած թող չլինին այդ պատճառներն, մենք ամենայն սիրով կը գանք բացատրել թէ ինչքէ Հայոց կամ Պատրիարք, Պատրիարք կամ Հայոց ինչքէ որ միւսնոյն նշանակութիւնը ունենալ պէտք են, քայլելու և առաջ երթալու համար ՈՍԿԻ ՈՏՆԵՐՈՒ կարօտին, որոց պիտոյից նկատմամբ ժողովրդեան անտարբերութիւնն և մեծ Պ. երեսփոխանաց անճանաչութիւնը պատճառներ տուած են Ս. Պատրիարք Հօր յաճախ հրաժարմանց:

Թէ ինչպէս կարելի է շինել այդ տաներ, կը խօսինք ուրիշ անգամ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ԶԱԳՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿ. ՀԱՅՈՑ (ՏԵՒ 168)

Միայեալ ընկերութիւնը դեռ իրենց որորանին մէջ են գրեթէ, դեռ չեն կարող հաստատուն քայլեր առնուլ և առանձին գնալ, և դեռ չեն անցուցած այն հասակն՝ ուր իրենց դոյութիւնն աւելի դիւրաւ կրնայ վտանգուիլ:

Ուստի և հիմայ մանաւանդ պէտք ունին հզօր աջակցութեան և մեծամեծ նըպաստից: Հիմայ մանաւանդ կարեւոր է մի մեծ ուսումնասիրական շարժումն, յօդուտ այս քաղաքակրթիչ ձեռնարկին:

Դժբաղդաբար, սակայն, Տնօրէն ժողովը կը տեսնէ որ հասութիւց աղբիւրք երթալով նուազած են, նպաստք յոյժ ցանցաւ, նուիրատուից սպառումն տըկար կը քայլէ և նոյն իսկ ամաւճարներու գանձումն կը գժուարանայ և պահանջը կը դիզուին, այսպէս խոտոր համապատկեան մի մէջ դրուելով հասոյթք ծախուց հետ, որք կանին բազմապատիկ պիտոյից առջև:

Ուստի Տնօրէն ժողովը, ամեն Անգաւ մի և ամեն Հայու խորին ուշադրութեան յանձնելով իրաց այս վիճակն, հրաւեր կը կարգայ հասարակաց նպաստից և ձեռնտուութեան, կարօտ են ոսկւոյն և աղքատին լուծուցին, որք անտարակոյս, չեն կարող մի աւելի սուրբ և արդիւնաւէտ նպատակի դորձածուիլ:

Հրաւեր կը կարգայ բոլոր անգամաց որպէս զի բաժիններու վճարումն, չը յետաձենն, և եթէ կարելի է, յաւելու և յօդորեն զայլս բաժանորդել ընկերութեան:

Հրաւեր կը կարգայ ի սփիւռ աշխարհի ցրուեալ ամեն Հայոց, մասնաճիւղեր կազմելով փութալ գործակցել Հայրենեաց լուսաւորութեան և արդեամբ տալ փորձն այս մեծ սկզբան թէ ամեն երկիրներու Հայք համերաշխ են միմեանց: Նա հրաւեր կը կարգայ մասնաւորապէս Հայ երիտասարդութեան, զի այս ուսումնատարած ընկերութիւն երիտասարդութեան յղացումն և գործն է:

Լուսաւորութեան այս մարդասիրական գործն արժանի է որ շարժէ ամեն սքրտեր, շահի ամեն համակրութիւններ, բանայ ամեն քսակներ և յարուցանէ մեծ բարերարներ, յինքն ձգելով ազգասէր և բարեպաշտ ոգիներու հարուստ նուէրներն ու կտակներն:

Տնօրէն ժողովը լրագրաց միջոցաւ առժամայն պիտի ծանուցանէ եպիստագիտութեամբ ամեն նուիրատուի և ամեն նոր մասնաճիւղի անգամաց անուններն և պարբերաբար տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ ընկերութեան եւ մտական և կրթական վիճակին վրայ: Նա ժողովրդէն դրամ խնդրած միջոցին կը հրաւիրէ զայն իրեն հաղորդել իւր խորհուրդներն և դիտողութիւնքն ալ որք եթէ օգտակար և արդար գտնուին, իւր կողմէն գործադրութեան պիտի դրուին անմիջապէս:

Տնօրէն ժողովը վստահ է որ իւր այս տրամադրութիւնք պիտի գնահատուին Ազգին կողմէ, և թէ, իւր հրաւերն անդեղի չմեալով, ամեն կողմէ օգնականութեան ձեռքեր պիտի կարկառին և դան զօրացնել իւր ջանքերն, զորս չպիտի խնայէ բնաւ ընկերութեան գործին կանոնաւոր և արդիւնաւոր ուղղութեան և տակու զարգացման համար: Ի դիմաց Հայոց Միացեալ ընկերութեանց Տնօրէն ժողովոյ

Ստանապոլի Ստանապոլ

ԱՐՇԱԿՈՒՆ ՏՈՎՀԱՆՔԻՍ Մ. ԶԵՐԱՅ

Կ. Պոլիս 29 Յունիս 1881

ԶՈՒՍՐՃԱԼԻՔ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

(Շաբ. Կիս. Բի. 168)

Ատենա. — Առտի, ըսէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ է ձեր խնդիրը . . .

Գրաբարեանք. — Սկիզբն արասցուք . . .

Աշխարհաբարեանք. — Ո՛չ, առաջնութիւնը մերն է. մենք պիտի խօսինք

Գրաբ. — Քաւ լիցի. մեզ է արժան . . .

Աշխար. — Կարելի չէ. վերջը խօսքերնուս թելը կը կտորի եւ . . .

Անահիտ. — Տեղի տուք երկուստեք, ես իրաւարար պիտի կանգնիմ երկու կողմանց համար եւ զանաատողս զետեսեղիւս պիտի ծակծկեմ,

Բիւզանդ. — Ներեցէ՛ք. բզրաւու կարգն իմն է.

Մարման. — Ես այս խնդրոյն մէջ միմիայն իրաւունք չունիմ միթէ .

Ատենա. — Ինձ նայեցէ՛ք, բզրաւեցէ՛ք, խորհրդացէ՛ք, միմիայնք բայց կարգաւ եթէ ոչ ամենքնիդ մէկէն ետեւստեւ Գալուստին կը յանձնեմ հա՛ . . .

Գրաբարեանք. — Բայց տէր, հաւատեմք ըզ ձեզ զի կարգ խօսից մեզ դիպի զի զձինն ունիմք պաշտպանել հնով լեզուաւ եւ հնա-գոյն փաստիւք եւ գաղափարաւ :

Աշխար. — Հինքուն տեղը պիթ պիթ պարին է, հոն թող դնան .

Գրաբար. — Ոչինչ զանխուլէ զձեզ զի հնա-գոյնք հատընտիրք գոյով ի ժամանակիս եւ յամենայն մեծամեծս արժեն իսկ նորոց ոչինչ են . . .

Անահիտ. — Ո՛չ, յանկուսն սխալիք. հնոց եւ նորոց յայտից եւ անյայտից կըսէ Տ. Երեմիայի օրացոյցը .

Ոմն. — Հա՛ ըսնեցի . . . ո՛ր է սո Տէր Երեմիան թող գայ իր ըսածը հաստատէ :

Անահիտ. — Ես հիմայ ո՛րեկէ գտնամ, նա այժմ հանգուցեալ է,

Ոմն. — Ո՛չ, հանգուցեալ մանգուցեալ իմ գործս չէ, անպատճառ պէտք է բերած . . .

Ատենա. — Հասկցայ, ասոնք բոլորով ին թը-ռուցին : Ինձ նայեցէ՛ք, ձերը խնդրէ գուրս ելաւ եւ գլխու ցաւ պատճառեց,

Գրաբար. Ատովմ. — Ո՛հ . . . գիշեր է՛ր . . . խորին լոյս մը . . . անձրեւի ձայնէ՛ր . . . ընկե՛ր չունիմ . . . վիթխոս Հիւկոդ Հայոց՝ . . . տէս մարգասպան մալ՝ . . . Էմիլ Ժիրաուէն՝ . . . սրտիս հատորը՝ . . . ես շատ կը սիրեմ՝ . . .

Ատենա. — Ես մարդը կը կոպեմ . . .

Գրաբար. Ատովմ. — Ո՛հ Տէ՛ր գլթացէ՛ք . . . եո կը խնդենամ . . .

Ատենա. — Արդէն նշանները կերեւան՝ . . . Հանգիտականաց մէջէն. — (Վախ ետվրում, մութխալ խորունկ կարգալուսն սօնը աս է .)

Գրաբար. Ատովմ. — Ո՛հ խիստ դառն է՛ք . . . գութին տամլան, պառաւին սօլման լափեցին լման :

Ատենա. (առ պաշտօնակալն). — Հասկցայ գուրս տարէք պարոնը եւ առաջնորդեցէ՛ք սօքթօր Մօնճէրիկ տունը :

Գրաբ. — Տեսայք արդ ի դատ, Տէ՛ր

- Օն շարժէ՛ք զփայտ ձեր
- Խոյս տացեն զմէնջ
- Շնորհ ունիմք զձե՛նջ
- Վկայ է մեզ Հոմերոս
- Ձի սոքա են համախուր
- Հաւկիթ, զրդօպ, սօփօլօզ :

Աշխարհ. — (Պօռալով կանչելով) Ի՞նչ ըսել է

ինչ իրաւունք ունին աշխարհաբար խօսելու, քանի որ իրենք գրաբարեանք են, այո՛, հաւկիթ. իրաւունք ունին ըլլալու վասն զի գրաբար է, իսկ զրդօպը եւ սօքօլօզը մեզա-մենուս աշխարհաբարեանցս կը պատկանի . . .

Աւրիշ մը. — Ոչ. սխալ ըսին. « հաւկիթ» իրաւունք ունին ըլլալու քն, ըսելու՝ պէտք է ըլլայ .

Աւրիշ մը. — Այո՛. « իսկ զրդօպը եւ սօքօլօզը մեզ կը պատկանի » ըսելը՝ մենք զրդօպ սօքօլօզ ենք ալ կը հասկցուի, որ գրաբարաւոր թիւն է եւ չենք ընդունիր :

Ամէն կողմանէ ձայներ. — Այո՛. . . ո՛չ . . . կը բողբոջենք. ոչ լուաք կատարել, չեն մեր կարծիք այնպէս. այո՛ ըսածնուն պէս է պէտք չէ կարծիքին փոխեն : Այո՛. հա. ոչ. զոչ. օչո. զօչո. . .

Ատենա. — Զէ՛ . . . այդ չեղաւ. աս տեղ կոմիտասին մէյտանը չէ. (առ ընդհանուր դատախազն) ներեցէ՛ք Պ. դատախազ, այս ամենուն մասին ինչ կարծիք որ ունիք, հա-ճեցէ՛ք ըսել :

Ընդհ. դատա. — Ես կամաքեմ ասանկ խնդու խելառ խնդրոց մը առթիւ կարծիք յայտ-նելու. միայն սա պիտի խնդրեմ որ հրաման տայք սոցա ամենուն դարձեալ երթալ ըստ առաջնոյն եւ նիւթ չունեցող լրագրագետաց նիւթ մատակարարեն եւ լջեր լեցնեն. ի հարկէ սոքա եւս իրենց արժանի կարգացող-ներն ունին :

Ժողովրդոց մէջէն. — Ի՞նչ ընեմք, տէր իմ. կարգալու արժանի բան մը պակսելուն՝ ի հարկէ ստիպեալ՝ գլխէն պոչէն աչք կը սը-տրացունենք,

Ատենա. — Շատ իրաւունք ունի Պ. Ընդհ. դատախազը, դացէ՛ք գրաբարնիդ, աշխարհաբարնիդ, գրիչնիդ, խելքերնիդ սերի տեղ փայլեցուցէ՛ք եւ գործերնուս արգելք մի ըլ-լաք :

Ամենքը. — Քիթերին բերանին ծռմուկած եւ ամօթաւոր ատեանէն դուրս վնասուե-ցան եւ ժամը հասած ըլլալով Ա. Ատենաը գոցուեցաւ :

ԱՐՔԻԼԻՔՈՍ
(Շաբ. Կիս. Բի.)

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ԼՈՒՍՈՅ

1881 Տարւոյն համար .

Եպիսկոպոսին մէկը Պատրիարք ըլլալու համար ամեն հնարք ի գործ պիտի դնէ, բայց չպիտի կարենայ յաջողիլ :

— Երախտագէտ քիւրտերն թէրձկանը — Հագըգաթի արագալով մամուլ մը պիտի նը-ւիրեն :

— Հայրենիք լրագիրը մի քանի բարձրա-տիճան եկեղեցականաց վրայ պիտի յարձակի նախ եւ ապա զանոնք ովսանաներով պիտի փռաւորէ :

— Ազգային լրագրոյ մը աշխատակիցն իբր հակակղերական պիտի զրպարտուի եւ հրա-պարակաւ պիտի բանադրուի :

— Անձրեւ եկած օրերն ի Պահճէ գալու եւս անցորդաց փոխադրութեանն համար փոքրիկ շոգենաւներ պիտի սկսին բանիլ :

— Երկու հին աւուրց երեսփոխան էֆէն-տիներ պիտի խնդրեն Ընդհ. Ժողովին որ ցէեանս երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ ա-թոռ ունենան :

— Երեսփոխանին մէկը պիտի առաջարկէ եղբր Ժողովին որպէս զի այսուհետեւ երես-

փոխաններն Ժողովին մէջ պատուօն կրելու արտօնութիւն ունենան .

— Ինքզինքին շատ կարեւորութիւն տուող ու թաղական եւ հոգաբարձու ըլլալ փափա-քող երիտասարդին մէկը իւր ընտրութեան եւ ընտրելիութեան իրաւունքներէն պիտի զրկուի :

— Ամբոստիս վարդապետ Եպիսկոպոս, պիտի ըլլայ, եւ աւելցած ստակներով ալ երկ-րագործական դպրոց մը պիտի բանայ :

— Երեսփոխանին մէկը ատենապետին դէմ դատ պիտի բանայ իրեն խօսք չտալուն հա-մար :

— Թէրձկանը էֆէքարի տնօրէնն Հոռով պիտի կոչուի, ուր ամենակարեւոր պաշտօնի մը պիտի բարձրանայ :

— Գողին մէկը գիշեր ատեն հարուստ օտա-րական մը կարծելով՝ եպիսկոպոսի մը վրայ պիտի յարձակի եւ սակայն ունեցածն ալ վրայ տալով՝ պիտի ստիպուի ետ քաշուիլ,

— Մասիս հասարակութենէն գտած ըն-դունելութենէն քաջալերեալ՝ գիշերներն ալ պիտի սկսի հրատարակուիլ, եւ այս թիւերը պիտի պարունակեն գլխաւորաբար կենդա-նաբանական գիտելիքներ եւ Սթեփանի թըռչ-տուն ակնարկները :

— Փոնջի պատուական Խմբագիրն ալ իր թերթը հասարակութեան դիւրամատչելի ը-նելու համար այսուհետեւ օրացով պիտի ծախէ :

ՃիւղԱՆ

ՍԸ ԿԵՆՐԿԵ

— Կիրակոս աղբար տս ի՞նչ տեսակ հացեր է բերածներդ, մէջն ինչ ըսես նէ կայ, աս ի՞նչ բիս չուվաններ է մէջն կենէ կոր,

— Աղ է, աֆ կանէս, խաս փռանձալա չի որ, մէջն փռէնկ սըճիւր էլի :

— Ի՞նչ կը մտմտաս կոր կէնէ, հաճի աղայ,

— Ինչպէս չիմտմտամ, գլուխս հազար տե-սակ փորձանք կայ . . .

— Ի՞նչ եղար, նորէն կնկանդ հիւանդու-թիւնը սաստկացա՞ւ,

— Զգէ աղբար, ինչ ընել չուարեցայ մնա-ցի, գիտէ՛ք ա, իշթէ կնկանս գլխուն վրայ էր ցաւը, բժիշկը անցեալ օր թէքով զուլիս սառնցքով պատեր էր. հիմա երկու օր է քի կնկանս լեզուն փռտ կարեր է, ի՞նչ ըրինք նէ չի կրնար խօսաթեր. բժիշկը կանչեցինք, դեղ մը բրաւ, պիտալիթիւն տիլսիդ եղաւ . . .

— Ուրդ. պաղնեմ ճանրմ, հաճի աղայ, այդ բժիշկը քիչ մը մեր տունը գրկէ իր տէ իմ կնկանս ալ ատանկ իլած մը ըներ, զերէ արթըն աս գիշեր ցերեկ վըռ վըռ վըռ սըր սըր արը, քաշուելու բան չէ :

— Ի՞նչ կը մտմտաս կոր կէնէ, հաճի աղայ,

— Ինչպէս չիմտմտամ, գլուխս հազար տե-սակ փորձանք կայ . . .

— Ի՞նչ եղար, նորէն կնկանդ հիւանդու-թիւնը սաստկացա՞ւ,

— Զգէ աղբար, ինչ ընել չուարեցայ մնա-ցի, գիտէ՛ք ա, իշթէ կնկանս գլխուն վրայ էր ցաւը, բժիշկը անցեալ օր թէքով զուլիս սառնցքով պատեր էր. հիմա երկու օր է քի կնկանս լեզուն փռտ կարեր է, ի՞նչ ըրինք նէ չի կրնար խօսաթեր. բժիշկը կանչեցինք, դեղ մը բրաւ, պիտալիթիւն տիլսիդ եղաւ . . .

— Ուրդ. պաղնեմ ճանրմ, հաճի աղայ, այդ բժիշկը քիչ մը մեր տունը գրկէ իր տէ իմ կնկանս ալ ատանկ իլած մը ըներ, զերէ արթըն աս գիշեր ցերեկ վըռ վըռ վըռ սըր սըր արը, քաշուելու բան չէ :

— Ի՞նչ կը մտմտաս կոր կէնէ, հաճի աղայ,

— Ինչպէս չիմտմտամ, գլուխս հազար տե-սակ փորձանք կայ . . .

— Ի՞նչ եղար, նորէն կնկանդ հիւանդու-թիւնը սաստկացա՞ւ,

— Զգէ աղբար, ինչ ընել չուարեցայ մնա-ցի, գիտէ՛ք ա, իշթէ կնկանս գլխուն վրայ էր ցաւը, բժիշկը անցեալ օր թէքով զուլիս սառնցքով պատեր էր. հիմա երկու օր է քի կնկանս լեզուն փռտ կարեր է, ի՞նչ ըրինք նէ չի կրնար խօսաթեր. բժիշկը կանչեցինք, դեղ մը բրաւ, պիտալիթիւն տիլսիդ եղաւ . . .

— Ուրդ. պաղնեմ ճանրմ, հաճի աղայ, այդ բժիշկը քիչ մը մեր տունը գրկէ իր տէ իմ կնկանս ալ ատանկ իլած մը ըներ, զերէ արթըն աս գիշեր ցերեկ վըռ վըռ վըռ սըր սըր արը, քաշուելու բան չէ :

ՃիւղԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ	ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. Ե. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ	Մ. ԳԱՓԱՄԱՅԵԱՆ